

**MARJA JA VEIKKO, SIRJE JA AARE –
SOOMLASTE JA EESTLASTE OMAKEELSED EESNIMED
19. SAJANDIST TÄNAPÄEVANI**

Minna Saarelma-Paukkala¹ ja Annika Hussar²

¹Helsingi Ülikool ja ²Tallinna Ülikool

Kokkuvõte. Soome ja Eesti eesnimikasutuses on olulisi sarnasusi. Nagu mujalgi Euroopas kaasnes 19. sajandil mõlemal maal rahvusliku eneseteadvuse kasvuga soov luua omakeelne eesnimevara. Soomet võib pidada Eesti otseseks eeskujuks, kuivõrd sealt on laenatud ka rida nimesid. Paralleelsusi on näha omakeelsete nimede kasutusele tulekus: uute nimede moodustamises, levitusviisides ja omaksvõtus. Ka ajaliselt kujunes Soome eelkäijaks ning Eestis toimusid samalaadsed uuendused paarkümmend aastat hiljem. Artiklis vaadeldakse omakeelseid nimesid kitsamas tähenduses, st oma keelele toetuvate nimedena esitletud nimesid.

Märksõnad: onomastika, eesnimed, omakeelsed nimed, soome keel, eesti keel

DOI: <https://doi.org/10.12697/jeful.2020.11.1.05>

1. Sissejuhatus

Eestlaste ja soomlaste vanimatel teadaolevatel isikunimedel on ühised läänemeresoome juured, nagu üldteada. Mõlemal rahval – või nende ühistel esivanematel – oli ristiusueelsel ajal omakeelne isikunimesüsteem, mis tugines keelesugulusele ja sedakaudu ühisele paganusaegsele nimevarale. Need süsteemid taandusid keskajal, et anda teed kristlikule ja muule võõrapärasele nimistule. Alles 19. sajandil alguse saanud rahvuslik ärkamine tõi mõlemal maal omakeelsed nimed uuesti tarvitusse ning nende kasutus on jätkunud nii 20. sajandil kui ka praegusel ajal. Siinses artiklis vaadeldakse omakeelsete nimede esinemist Eesti ja Soome eesnimistus 19. sajandist praeguseni (2019).

Kuna ristiusueelsest ajast kirjalikke allikaid ei leidu, ei ole vanast läänemeresoome nimesüsteemist teada kuigi palju. Tõenäoliselt on kõige vanemad lähisugulaskeelte isikunimed üles tähendatud kasetohule 11.–15. sajandil Novgorodi vürstiriigis. Neis leidub ligi 800

läänemeresoome nimeelementi. Ka varakeskaegsetes eestlasi ja liivlasi puudutavates dokumentides esineb varasemaid omakeelseid nimesid. Soome allikates leidub isikunimesid harvade näidetena alates 14. sajandist; kogu maad katvad maksunimistud on olemas alates 16. sajandist ja kirikuraamatud 17. sajandist. Ristiusustamiseelsest ajast on lisaks isikunimesid säilinud kohanimedes ja suulises rahvapärimuses. Samuti esineb vanu isikunimesid tänapäeva perekonnanimedes. (Saarelma-Paukkala 2017: 17–20) Eesti varaseimad nimenäited on teada 13. sajandist (Roos 1961: 341). Eesti ala puudutavad vakuraamatud pärinevad 17.–18. sajandist, valdav osa meetrikaist algab 18. sajandil.

Esimene ulatuslik uurimus läänemeresoome muinasaegsetest isikunimedest on soome uurija A. V. Forsmani väitekiri „Pakanuudenaikainen nimistö“ (1891), mille põhijäreldusi uurijaskond endiselt aktsepteerib. Aastal 1964 ilmus saksa uurija Detlef-Eckhard Stoebeke põhjalik käsitlus „Die alten ostseefinnischen Personennamen im Rahmen eines urfinnischen Namensystems“, milles on esitatud läänemeresoome isikunimesüsteemi põhijooned. Uuema aja uurimustest tuleb esile tuua Janne Saarikivi (2007), kes on analüüsinud Novgorodi kasetohukirjades esinenud läänemeresoome nimesid, ja Jaakko Raunamaa (2019), kes on uurinud Soome külanimedes esinevaid ristiusueelseid isikunimesid.

Uurimuste põhjal arvatakse, et läänemeresoome rahvastel oli kasutusel ainunimemall, milles tegeliku nime kõrval kasutati erinevaid lisanimedid (vt nt Roos 1961: 341–342). Üksiknimedes oli sageli korduvaid nimeelemente, mis olid nt *Hyvä* (Hüva – sulgudes eestikeelses kirjan-duses (Roos 1976) esitatud vastavad nimed), *Iha* (*Iha*), *Ilma* (*Ilm*), *Kulta* (*Kuld*), *Kyllä* (*Küll*), *Lempi* (*Lemb*), *Mieli* (*Meel*), *Päivä* (*Päev*), *Toivo* (*Tõiv*), *Valta* (*Vald*) ja *Vilja* (*Vili*). Nende abil moodustati nii kaheosaliisi liitnimesid (*Ihalempi*, *Ihamieli*, *Hyvätoivo*, *Mielipäivä*, *Viljapäivä*; eesti *Ihalemb*, *Ihameel*, *Heatõiv*, *Meelepäev*, *Viljapäev*) kui ka erinevaid liidetega nimesid (*Hyvä-ri*, *Hyvä-tty*, *Mieli-kkä*, *Vilja-ttu*; eesti *Himo-tu*, *Lemmi-tu*, *Meeli-tsi*). Näib, et paljusid nimeelemente kasutati ka üheosaliste liitnimedena (*Hyvä*, *Iha*, *Lempi*, *Toivo*; eesti *Iga*, *Meeli*, *Tondi*). Kokku on selliseid nimeelemente leitud parkümmend. (Kiviniemi 1982: 38) Stoebeke (1964: 148) on juhtinud tähelepanu sellele, et läänemeresoome rahvaste vanades nimedes tõusevad esile sellised semantilised jooned kui armastus, headus, rõõm ja lootus, samas kui muinasgermaani nimed on tähenduselt palju sõjakamad.

Ristiusk jõudis tänapäeva Soome alale hiljemalt 11. sajandil ja Eesti alale 13. sajandil. Katoliku kirik tõi kaasa uusi ristiusu nimesid, mis anti ristimisel uue usu vastuvõtnutele. Need Piiblist pärit või pühakute nimed olid enamasti heebrea, kreeka või ladina keelest. Mitmed häälduselt keerulised nimed said rahva suus omakeelse kuju.

Soomes sai *Andreas* kuju *Antti*, *Benedictusest* sai *Pentti*, *Jacobusest* *Jaakko*, *Laurentiusest* *Lauri*, *Martinusest* *Martti*, *Nicolausest* *Nikki* ja *Paulusest* *Paavali*. Samaviisi oli *Agnes* keskaja soomlaste jaoks *Aune* ja *Cecilia* *Silja*, *Gertrudist* sai *Kerttu* ja *Christinast* *Kirsti*. Mõnevõrra saadi uusi võõrapäraseid nimesid ka rootslastelt ja taanlastelt ning saksa hansakaupmeestelt (Maliniemi 1947: 50–52, 55–56).

Eesti puhul on rõhutatud ülemsaksa laenude puhul alamsaksa vaheastme olulisust, kuivõrd põhilised nimede vahendajad olid Eesti alale saabunud sakslased. Eestis omakorda esines *Andreas* kujul *Andres*, *Georg* oli *Jürgen* või *Jürg*, *Jacob* oli *Jaak*, *Martin* oli *Mart*, *Michael* *Mihkel* jne. Nimest *Christine* sai eestlaste kasutuses *Tiina* või *Kristin*, *Mariest* *Mari*, *Catharinast* *Kati*, *Kadi* või *Kade* (Rätsep 2002: 137–142).

Kristlike isikunimede kasutuseletulek oli nii Soome kui ka Eesti alal väga põhimõtteline muutus: vanad omakeelsed nimed kadusid keskajal peaaegu täielikult käibelt.

Siinses artiklis vaadeldakse omakeelsete nimede kasutusse tulekut ja levimist alates 19. sajandi teisest poolest. Omakeelseid nimesid vaadatakse siin kitsamas tähenduses, oma keele tüvedele tuginevate nimedena. Alljärgneval osakaalude arvestamisel on arvesse võetud ristiusustamiseelsest materjalist pärit nimed ja kunstlikult loodud omatüvedele tuginevad nimed, samuti just praegusel ajal tooni andvad läbipaistva tähendusega nimed, isegi kui tegemist on laenatud sõnaga. Traditsiooniliselt on mõlemal maal omakeelsete nimedena esitatud ka keeles hästi kodunenud laennimesid (nt Kallas 1910: 18, Mägiste 1936: 13, Kiviniemi 2006: 270–272), ent siinses käsitluses on peatähelepanu just 19.–20. sajandi vahetuseks ammu ununenud või täiesti uute nimede levikul. Peatähelepanu on nimeuuendusel. Ka laennimed olid 20. sajandi jooksul mõlemal maal olulisel kohal (nt Eestis domineerisid 1940. ja 1980. aastatel, vt Hussar 1998, Soomes sajandi keskpaigast alates, vt Kiviniemi 2006: 265), ent nende puhul oli tegemist vahepealsetel perioodidel kasutusest taandunud, kuid mitte senitundmatute nimedega.

Nagu allpool leiduvate näidete puhul näha, võib selge piiri tõmbamine omakeelsete või rahvusvahelist päritolu nimede vahel keeruline

olla. Näiteks pealkirjas viidatud *Marja* on Eestis esitletud ühelt poolt kui rahvusvahelist päritolu nime (< *Maria*, Rajandi 1966: 125), teisalt on seda uue nimena esitletud just 'marja' tähenduses (Kallas 1921: 13). Ka uusimate nimekasutusnäidete seas esineb selliseid kombinatsioone kui *Kirsi Mari*, mis samuti viitavad tähendusmängule. Mõnevõrra saab arvesse võtta kasutuskonteksti. Näiteks nime *Tiiu* on seletatud võimaliku laenuna (< *Dorothea*, < *Theodora*), aga on peetud võimalikuks ka tuginemist mingile muistsele läänemeresoome naisenimele (Rajandi ja Toom 1963: 436, Rajandi 1966: 165–166). 18. ja 19. sajandil, kui *Tiiu* kasutus tavaline oli (Rajandi ja Toom 1963: 436), kasutati Eestis valdavalt laennimesid ning see laseb arvata, et *Tiiu* võiks kuuluda pigemini laennimede hulka. Et kindla ajajärgu üldine mood mõjutab kasutajaid nimesid vastavalt tõlgendamata, viitab ka Must, kes on nimetanud *Helmi* (< *Wilhelmine*; 'helses'), *Roosi* (< *Rosalie*; 'roos'), *Lilli* (< *Elisabeth*; 'lill'), *Laine* (< *Elaine*; 'laine'), *Hella* (< *Helena*; 'hell') populaarsuse mõjutajaks just homonüümsust eesti sõnadega ning rahvaetümoloogiat (Must 1964: 48–49).

2. Rahvusliku ärkamise mõju soomlaste eesnimedele 19. ja 20. sajandil

Keskajal võeti Soomes kasutusele kristlikud nimed. Reformatsiooni järel lisandus soomlaste nimevarasse 17. ja 18. sajandi jooksul rohkesti rootsi, saksa ja muid Euroopa moenimesid, mis lihtrahvani jõudsid aadelkonna kaudu. Näiteks Kangasniemel tulid 18. sajandil tarvitusse sellised mehenimed kui *Adolf*, *Axel*, *Fabian*, *Fredrik*, *Otto* ja *Wilhelm* ning sellised naisenimed kui *Charlotta*, *Eleonora*, *Lovisa*, *Ottiliana*, *Ulrika* ja *Vilhelmina* (Arjava 2005: 68–78). 18. sajandist alates lisati seda tüüpi nimesid ka Soome ametlikku nimekalendrisse¹ (sm *nimipäiväalmanakka*), kuhu jõudsid näiteks naisenimed *Albertina*,

¹ Soomes on olemas pikaajaline (aastast 1705) ametlike ühtsete nimepäevade tava. Nimepäevad esitatakse ametlikus nimekalendris, mida süstemaatiliselt on uuendatud. (Saarelma-Paukkala 2017: 164–167) Eestis selline ametlike ühtsete nimepäevade traditsioon puudub. Varasemate pühakukalendrite nimede kõrvale ilmusid 19. sajandil järkjärgult eestipärased nimed, mistõttu kalendrid kujunesid sajandi lõpuks pigem soovitusnimestikeks, kus uusi nimesid esitleti ja tutvustati. Kalendritraditsioonist taganeti ka sellega, et nimesid ja nende asukohta kalendris alatas muudeti (Rajandi, Tarand 1970).

Charlotta ja *Fredrika* ning mehenimed *August*, *Emil* ja *Otto* (Saarelma-Paukkala 2017: 24).

19. sajandi saksa romantismi ja rahvusaate esilekerkimine hakkas mõjutama nimeandmist paljudes Euroopa maades. Näiteks Saksamaal ja Rootsis võeti tol ajal kasutusele mitmed germaani ja Skandinaavia muinasnimed, mis leidsid vanades kangelaslugudes. Soomes ristiti juba aastal 1835, rahvuseepose „Kalevala“ ilmumisaastal, Hattulas poisslaps nimega *Onni* (‘õnn’) *Kurt Alfred (Wetterhoff)*. Juba 1840. aastatel esinevad soome kirikuraamatutes mõned lapsed, kes on ristitud nimega *Ilma* (‘ilm, maailm’), *Oiva* (‘oivaline, suurepärane’), *Toivo* (‘lootus’), *Veljyt* (‘vennas’) ja *Väinö* (< Väinämöinen). Rahvusaatest innustust saanud soomlased avaldasid 19. sajandil ajakirjanduses artikleid, milles julgustati andma lastele soome eesnimesid. (Vilkuna 1960: 15–17) Näiteks varjunime Arwo Moittivainen all kirjutanu soovitas ajalehes *Sanomia Turusta* 1856. aastal soomlastele selliseid nimesid kui *Arwo* (‘väärtus; au’), *Ilo* (‘rõõm’), *Into* (‘ind; vaimustus’), *Kauno* (‘ilu, kaunidus’), *Lempi* (‘armastus; arm’), *Rauha* (‘rahu’), *Taito* (‘osavus’) ja *Wäinö* (< Väinämöinen) (*Sanomia Turusta* nr 13, 26.3.1856). Aastal 1881 soovitati ajalehes *Hämeen Sanomat* ka tähenduslikult ühendatud omakeelsete nimede kombinatsioone: poistele näiteks *Aarre Arwokas* (‘väärtuslik aare’), *Luja Sowinto* (‘kindel kokkulepe’), *Pylwäs Wankka* (‘tugev, kindel sammas’), *Riemu Raitis* (‘kosutav rõõm’) ja *Wiisas Teko* (‘arukas tegu’) ning tüdrukutele *Hymy Lemmetär* (‘naeratus’ + ‘armastus’ + -tär), *Hywä Hoiwa* (‘hea hoolitsus’), *Kaino Ihanne* (‘tagasihoidlik, uje eeskuju’), *Kaisla Hieno* (‘peen, suursugune kõrkjas’) ja *Lempi Hellä* (‘hell armastus’) (*Hämeen Sanomat* 17.6.1881).

Aastal 1865 ilmus varjunime Sakki all Isak Edward Sjömani teos „Siweä. Kauno-annakka 1865“, mille kalendaariumiosas oli uute soome nimede ettepanekuid. Näiteks veebruarikuul leiduvad nimed *Laine*, *Rikas*, *Suosio* (‘toetus, heasoovlikkus’) ja *Terwe* (Sakki 1865: 3). Osa Sjömani soovitustest jõudis hiljem ka soome nimekalendrisse, näiteks nimed *Armas*, *Jalo* (‘õilis; suuremeelne’), *Kielo* (‘maikelluke’), *Mainio* (‘suurepärane; hiilgav’), *Sulo* (‘meeldivus; veetlus’) ja *Uljas* (‘tore; uhke; vapper’) (Saarelma-Paukkala 2017: 28). Tähtsad väljaanded olid 1880. aastate Soomes eestlaste eeskuju (tähtsamat) järgi toimetatud „Kansanvalistusseuran kalenterit“, mis sisaldasid uute soome nimede ettepanekuid. 1883. aasta kalendris oli näiteks traditsioonilise *Patrickku*

(‘kõrget päritolu’) päevale paigutatud *Jalo* ja *Polykarpuse* (‘viljarikas; viljakas’) päevale *Viljo* (Vilkuna 1960: 17–18).

Omakeelsete nimede allikaks oli Soomes rahvaluule, lisaks moodustati uusi nimesid otse soome sõnavarale tuginedes. „Kalevalast“ võeti mitmeid nimesid, nagu *Aino*, *Ilmari* ja *Väinö*. Täiesti uued soomekeelsed nimed olid näiteks *Toivo* (‘lootus’), *Urho* (‘kangelane’) ja *Veikko* (‘vennas’) ning *Impi* (‘neitsi; neidis’) ja *Siviä* (‘vooruslik; kombekas’). Uusi nimesid saadi ka tõlkimise teel. Näiteks nimede *Felix* ja *Makarios* asemel loodi sama tähendusega *Onni* (‘õnn’) ja nimede *Donatus* ja *Theodorus* asemele tuli kingitust tähendav *Lahja*. Osa uutest nimedest olid homonüümnimed, st võõrapäraste nimede sellised kujud, millel on soome keeles mingi tähendus, nagu naisenimed *Alli* (< *Alfhild*; ‘aul’) ja *Ilta* (< *Mathilda*; ‘õhtu’). (Kiviniemi 1998: 213) Ametlikku nimekalendrisse võeti esimene soomekeelne nimi aastal 1890: *Aino*. Samal aastal lisati nimekalendrisse ka kümneid rahvusvaheliste nimede soome variante, nagu *Eewa*, *Katri* ja *Siiri* ning *Heikki*, *Pentti* ja *Yrjö* (Saarelma-Paukkala 2017: 29).

Uusi soomekeelseid nimesid anti 19. sajandi lõpu Soomes üha innukamalt. Näiteks Kemi kapteni Akseli ja Liisa von Schrowe peres sündis 19.–20. sajandi vahetusel viis tütart, kes said nimeks *Viivi Siveä Kerttu* (*siveä* ‘vooruslik, kõlbeline’), *Siiri Hellin Ilmatar* (*hellä* ‘hell, õrn’, *Ilmatar* – õhuvaim, ilmatütar eeposes „Kalevala“), *Aina Hileä Hilja* (*aina* ‘alati, üha’, *hileä/heleä* ‘hele, helisev’, *hiljainen* ‘tasane, vaikne’), *Tiivi Vieno Vietti* (*vieno* ‘õrn, mahe; tasane’, *vietti* ‘vaist’), *Silve Lempi Liisa* (*lempi* ‘armastus, arm’) ja *Ellie Sulo Impi* (*sulo* ‘meeldivus; võlu’, *impi* ‘neitsi; neidis’) (von Schrowe 1951: 48–49). Eero Kiviniemi (1998: 214) arvutuste järgi sai omakeelse eesnime 1880. aastatel sündinud soome poistest ligi 5% ja tüdrukutest 7% ning 1890. aastatel sündinud poistest juba u 10% ning tüdrukutest 13%. Rahvusaate mõjul hakkasid soomlased 19. sajandil võtma ka soomekeelseid perekonnanimesid, selliseid nagu *Laine* või *Virtanen*. Sirkka Paikkala (2004) on uurinud oma väitekirjas tänapäevase perekonnanimesüsteemi kujunemist Soomes 19. ja 20. sajandil.

3. Rahvusliku ärkamise mõju eestlaste eesnimedele 19. ja 20. sajandil

Eestis saavutasid ristiusuga kaasa toodud nimed ülekaalu 16. sajandi lõpuks (Roos 1962: 412). Selle järel lisandus eestlaste kasutusse eeskätt Eesti alal tegutsenud sakslaste vahendusel uusi nimesid. Näiteks Martnas ilmus juba 18. sajandi lõpus talupoegade kasutusse nimi *Nora* – mis kogu Eesti lõikes muutub tavalisemaks pigem sadakond aastat hiljem – ning eeskujuks näikse olevat köster Christian Johann Eylandti pere naisliikmed *Eleonora* ja *Nora* (Hussar 2012: 47). Samas peres oli vähemalt 18. sajandi keskpaigast sadakonna aasta jooksul igas põlvkonnas kasutusel nimi *From(h)old*, mis talupoegade kasutusse jõudis kujul *Prommold*. Palamuse pastor (1818–1844) Ludwig Karl Friedrich Kolbe on võinud olla nime-eeskujuks sama piirkonna *Ludwidele* ja hilisematele *Ludwigitele*. (Hussar 2012: 44) Võnnus on 18. sajandil esinenud mehenimed *Aleksander, Alexius, Anton, Ernst, Georg, Gotthard, Heinrich, Justin, Konrad, Olof, Philipp, Reinhold, Rudolf, Wilhelm* ja naisenimed *Britta, Dora, Dorothea, Gertruda, Hedwig, Justina, Lovise, Luisa, Scharlotta, Sophie* jne (Rootsmäe 1969: 624). Võõrapärased nimed võeti omaks 19. sajandi jooksul, osalt 20. sajandi alguses. Järkjärgult asendusid mitme sajandi jooksul omaks kujunenud laennimed nende rahvusvaheliste vastetega, mille järel võeti hõlpsamini omaks ka muid, uusi ja seni täiesti tundmata võõrapäraseid nimesid. (Hussar 2012: 36)

Eestipäraste nimede näited ilmusid O. W. Masingu toimetatud kalendris, talle järgnes F. R. Kreutzwald (Roos 1962: 413–414). Kalendreid ilmus rohkesti ja eriti 19. sajandi lõpukümnendite kalendrites tutvustati uusi nimesid. Tuntuim ja olulisim mõjutaja oli Mats Tõnissoni tähtraamat (1882, 1884–1915). (Rajandi ja Tarand 1970: 126) Tähtsa tegurina on nimetatud uute nimede kasutamist rahvusromantilistes kirjandusteostes. Sedakaudu võisid eestipärase maine saada ka nimed, mis seda õigupoolest polnud. Näiteks *Hildat* peeti Andres Saali samanimelise jutustuse tõttu eestipäraseks nimeks (Roos 1962: 419).

Tegelikku ja laialdasse tarvitusse jõudmiseni läks siiski ka rahvuslikest meeleoludest hoolimata aega. „Kalevipoeg“ ilmus rahvaväljaandena 1862. C. R. Jakobson pani 1874 oma tütrele nimeks *Linda*, 1882 sündis Tännassilmas ka üks *Salme* (Roos 1962: 416). Kolga-Jaani pastor Villem Reiman andis oma lastele 1890ndatel eestipärased

nimed: 1892 sündinud tütar sai nimeks *Helmi*, 1893 sündis tütar *Linda*, 1895 poeg *Heino*, 1897 *Ilmar*, 1899 tütar *Aino* (Hussar 2010: 199). Mehenimedes väljendus uus suund hiljem, kuid üksiknäiteid leidub. Näiteks on Palamusel Juhan Sein 1887 ristunud poja nimega *Ülo* (Hussar 2012: 48).

Uute nimede vastuvõtmine ei läinud lihtsalt. Mats Tõnissoni kalendriuuendused (nimed ise ja nende vaba paigutamine kalendris) ei leidnud mõistmist. Teda toetas aga nt Karl August Hermann. (Annus 2000: 141) Tõnisson ise pidas eestikeelseid nimesid loomulikuks ja ütles 1886. a kalendris: „Ja kui sakslased oma igapäevases keeles räägitavaid sõnu: *Ernst, Friedemann, Gottfried, Christlieb, Siegfried, Ehrenfried, Hartmann* jne. lastele ristinimeks tohivad anda, kuidas see siis ometi patt võiks olla, kui Eestlased oma lastele *Tõsidus, Rahuleid, Võit, Õnneleid, Tugevus* jne. nimeks annavad“ (Rajandi ja Tarand 1970: 128). Täpselt oma sõnade järgi ta ise toimiski ja tema uuendusliku kalendri järgsed pojad said nimeks *Õnneleid* (1882), *Lootus* (1884), *Tõsidus* (1886), *Ustus* (1893). (Esimene poeg sai 1878 nimeks *Avelinius Friedemann*.) (EAA.1284.1.560, L 241)

Aastaks 1900 jõudsid mõnes piirkonnas populaarsemate nimede hulka *Salme, Linda* ja *Helmi*. Enam levinud olid veel nt *Aina, Aino, Helma, Helme, Leida, Leili, Salmi, Õie, Ölme*. (Hussar 2015: 63) Kui aastal 1900 on mõnes piirkonnas naisenimed juba üsna eestiliku ilmega (üle 10% Tartumaal ja Tartu linnas, Viljandimaal, Võrumaal), siis poistest on kogu Eesti peale (luteri kogudustes) eestipärase nime saanud viis *Endlit*, neli *Lembitut* ning neli *Ilmarit*. Ülejäänud mehenimede loetelu pole pikk ja pandud on neid üksikkorrad (Hussar 2015: 64).

Alguses võeti uuenduslikke nimesid tutvustavasse valikusse paganusaegsed nimed ning kasutati rahvaluule materjali. Hiljem lisati nimesid soome mütoloogiast ning omaloomingulisi nimesid. (Roos 1962: 415–416) Soovitati „Kalevipojast“ pärit nimesid *Linda, Kalev, Olev, Sulev*. Oletati õigustatult, et kohanimed sisaldavad vanu isikunimesid, ning võeti nimede aluseks kohanimesid, nt *Eha, Ere, Kaare, Lella, Malla; Arbo, Erasto, Harjo, Kaljo, Temmo, Unn*. Kasutati risti-usustamiseelsetes dokumentides leidunud tüvesid, nt *Ako, Härm, Kaio, Lembit*, ning matkiti ka paganusaegseid kaheosalisi nimesid, nt *Hüvameel, Lõpeleid, Rahuleid, Sõdavald*. Soovitati lähisugulaskeelte nimesid, mis tähendas eeskätt soome nimesid: *Aino, Armi, Elvi, Helmi, Hilja, Imbi, Külli, Saima; Armas, Ilmar, Väino*. Leidub ka oletatavasti

tõlkenimesid: *Koidu* (< *Aurora*), *Võidu* (< *Viktoria*), *Võit* (< *Viktor*), *Üksmeel* (< *Concordia* ~ *Concordius*). Samuti leidub pakutud uudisnimede hulgas nii abstraktmõisteid kui ka tavalisi sõnu: *Antus*, *Auus*, *Hiilgus*, *Kannatus*, *Kaunius*, *Kiirus*, *Lahkus*, *Lepitus*, *Vaikus*, *Valgus*, *Võitlus*. (Rajandi ja Tarand 1970)

Kuivõrd nimemoe uuenemine toimus Eestis piirkonniti väga erineva kiirusega, siis aastaks 1900 oli eestipäraste nimede kasutamise pilt üsna erinev. Nagu eespool nimetatud, oli poiste nimedes eestipäraste nimede lähenevast moest veel õige vähe märke. Alalhoidlikul Läänemaal (ilma saarteta) sai u 1% tüdrukutest eestipärase nime, uuendustele altil Tartumaal aga ligi 16% (Hussar 2015: 64).

4. Omakeelsed nimed soomlaste eesnimistus 20. ja 21. sajandil

Omakeelsed nimed hakkasid niisiis Soomes 19. sajandi lõpus populaarsust koguma. 20. sajandil nende populaarsus jätkus ja nende kõrgaeg oli 1920.–1940. aastatel. Kiviniemi (1998: 214) arvutuste järgi sai soomekeelse nime 1920. aastatel sündinud poistest 28%, 1930ndatel 30% ja 1940ndatel 28%. Tüdrukutel oli omakeelsete nimede osatähtsus suuremgi: 1920ndatel 32%, 1930ndatel 34% ja 1940ndatel 36%. Sõdade järel vähenes omakeelsete nimede osakaal kõigist eesnimedest ühtlaselt nii, et 1990. aastatel sündinud poistest sai ainult 7 ja tüdrukutest 11% omakeelse eesnime. Muud lastele valitud nimed olid kas rahvusvahelised nimed võõrapärasel kujul (nt *Emil* ja *Christina*) või soomepärasel kujul (nt *Eemeli* ja *Kristiina*).

Soomlaste 20. sajandi kõige tavalisemate eesnimede seas (vt tabel 1) on mõned omakeelsed nimed. Naisenimede esikümnes on sellised „Kalevalast“ saadud nimed, nagu ainukest tähendav *Aino*, habrast, peenikest oksa tähendav *Ritva* ja arvatavasti sõnale *tuuli* ('tuul') või *tuulonen* ('tuule hingus') viitav *Tuula* (mida samas võidakse tõlgendada ka Larin-Kyösti laulu „Tuulan tei“ mõjul sündinud nimeks). Poiste nimede esikümnes on see-eest ainuke soomekeelne nimi venda tähendav *Veikko*. Naisenimi *Marja* võib omakorda olla kas sõnale *marja* toetuv nimi või Piibli *Maria* soomekeelne kuju. Ka nime *Eila* taust on ebaselge – seda on eri allikates seotud muu hulgas võõrapäraste nimedega *Eili*, *Eileen*, *Eyla* ja *Aila*. (Lempiäinen 2004: 76, 155, 217–218)

Ülejäänud esikümne nimed (vt tabel 1) on kas Piibli nimede soomepärased kujud: *Anna*, *Eeva* ja *Leena* (*Magdaleena*) ning *Matti* (*Mattias*, *Matteus*), *Timo* (*Timoteus*), *Antti* (*Andreas*), *Juha* (*Johannes*) ja *Pekka* (*Pietari/Petrus*), või vanad pühakunimed soome kujul: *Pirjo* ja *Pirkko* (*Birgitta*) ning *Erkki* (*Erik*), *Pentti* (*Benedictus*) ja *Heikki* (*Henrik*). *Kari* võib omakorda põhineda Piibli nimel *Sakarias*, pühakunimel *Makarios* või nimel *Oskari* (Lempiäinen 2004: 373–374). Erinevad võõrapärased nimed olid kogu 20. sajandi kõige populaarsemad soomlaste seas (Kiviniemi 1998: 216). Kiviniemi (2006: 261–262) järgi kannab 20. sajandil sündinud soomlastest umbes 70% mõnd Piiblist pärit või muud ristiusuga seotud nime.

Tabel 1. Kõige populaarsemad esimesed eesnimed² Soomes 20. sajandil (Väestökisterikeskus)

Naiste nimed	Meeste nimed
1. Anna	1. Matti
2. Aino	2. Erkki
3. Eeva	3. Timo
4. Ritva	4. Antti
5. Tuula	5. Kari
6. Eila	6. Juha
7. Leena	7. Pentti
8. Marja	8. Heikki
9. Pirjo	9. Pekka
10. Pirkko	10. Veikko

Huvitav on vaadata ka selle artikli kirjutamise aegu (2019) elus oleva Soome elanikkonna populaarsemaid eesnimesid (vt tabel 2). Naiste 20 eelisnime seas on omakeelsed nimed *Tuula*, *Päivi*, *Ritva* ja *Aino* ning võimalik, et ka *Marja*. Nime *Seija* on samuti tõlgendatud soome sõnale

² Soomes on nimemoe seisukohalt enam uuritud just esimesi nimesid, kuna teisel (tänapäeval üha enam ka kolmandal) eesnimel on teistsugused funktsioonid kui esimesel. Esimene eesnimi kajastab tavaliselt nimemoodi ning eesnimemuutuste uurimisel on otstarbekas uurida just nende kasutust. Eestis pole kahe nime kasutus sedavõrd tavaliseks kujunenud ning on periooditi isegi keelatud või vähemasti ebasoosingu olnud. Ka siinses töös esitatud eesti edetabelid tuginevad üksiknimedena pandud nimedele, kaksiknimede osi pole arvesse võetud.

seijas ('sees') tugineva nimena. Populaarsemate mehenimede hulgas on ainuke omakeelne nimi taas *Seppo*, mis viitab „Kalevala“ sepale, Seppo Ilmarisele. (Lempiäinen 2004: 194, 470) Enamik nende loetelude nimedest on vanad Piibli nimed ja teiste rahvusvaheliste nimede soome kujud.

Tabel 2. Populaarsemad esimesed eesnimed aastal 2019 elus oleval Soome elanikkonnal; nime järel kandjate arv (Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmä 7.8.2019)

Naiste nimed		Meeste nimed	
1. Tuula	31 324	1. Juha	46 170
2. Anne	30 532	2. Timo	45 929
3. Päivi	30 176	3. Matti	45 633
4. Anna	29 754	4. Kari	42 387
5. Ritva	29 670	5. Jari	39 540
6. Leena	29 001	6. Mikko	39 040
7. Pirjo	28 504	7. Antti	38 671
8. Sari	27 827	8. Jukka	35 120
9. Minna	27 786	9. Markku	34 675
10. Marja	27 094	10. Mika	34 099
11. Tiina	25 965	11. Pekka	34 090
12. Riitta	25 734	12. Hannu	31 442
13. Tarja	24 938	13. Heikki	30 768
14. Pirkko	23 817	14. Seppo	29 941
15. Laura	23 522	15. Ari	28 052
16. Seija	22 289	16. Janne	27 728
17. Aino	22 079	17. Sami	26 136
18. Liisa	21 971	18. Marko	25 789
19. Eeva	21 916	19. Ville	25 495
20. Raija	21 708	20. Petri	24 824

Milline on Soome uusima põlvkonna nimevalik? Ka aastal 2018 sündinud soomekeelsete laste eelisnimede hulgas on mitu omakeelset eesnime (vt tabel 3). Tüdrukute esikümnes on soomekeelsed *Aino*, *Helmi* ja *Lilja*. Tõsi küll, neist *Helmit* võib peale soomekeelse helme tähenduse tõlgendada ka germaani *Vilhelmiina* (*Wilhelmine*) lühendina.

Poiste eelisnimede seas on omakorda *Väinö* („Kalevala“ Väinämöinen) ja *Onni* (’õnn’). Ülejäänud nimed neis loendites on erinevad Piibli ja muud rahvusvahelised nimed või nende soome vasted. Viiekümne kõige populaarsema esimese eesnime hulgas leiduvad tüdrukutel veel omakeelsed *Hilla* (15. kohal; ’murakas’), *Aava* (16.; ’lage; avar; avameri’), *Pihla* (17.; ’pihlakas’), *Lumi* (28.), *Minttu* (47.; ’(pipar)münt’) ja *Vilja* (49.; ’vili’). Poiste 50 populaarsema nime seas on ka *Toivo* (11. koht; ’lootus’), *Aatos* (24.; ’aade; mõte’), *Veikko* (27.; ’vennas’), *Otso* (34.; ’(karu)ott’) ja *Oiva* (36.; ’oivaline; suurepärane’).

Tabel 3. Kõige populaarsemad soomekeelsetele lastele antud esimesed eesnimed 2018. aastal; nime järel nime saanute arv (Väestökisterikeskuksen väestötietojärjestelmä 13.3.2019)

Tüdrukute nimed		Poiste nimed	
1. Eevi	304	1. Eeli	399
2. Sofia	255	2. Elias	381
3. Venla	250	3. Leo	356
4. Aino	244	4. Oliver	328
5. Aada	243	5. Eino	315
6. Ella	240	6. Väinö	279
7. Helmi	235	7. Onni	270
8. Emma	224	8. Leevi	244
9. Isla	221	9. Niilo	211
10. Lilja	221	10. Noel	204

21. sajandi silmatorkavamaid suundumusi Soomes on nimeandmise isikupärastumine ja individualiseerumine. Lastele antakse üha enam harvaesinevaid ja isegi unikaalseid eesnimesid, mida ei saa ükski teine sama aastal sündinud laps. (Saarelma-Paukkala 2012) Ainulaadse esimese eesnime sai aastal 2018 lausa 5,9% tüdrukutest ja 4,6% poistest (Väestökisterikeskuksen väestötietojärjestelmä 13.3.2019). Paljud nendest nimedest on soome keele alusel loodud uued nimed. Kuna konkreetsel aastal antud unikaalnimesid ei ole andmekaitse reeglite tõttu võimalik esitada, on tabelis 4 toodud ära selliseid harvaesinevaid eesnimesid, mille elus olevaid kandjaid oli aastal 2019 vähemalt viis.

Tabel 4. Aastal 2019 elus olevate soomlaste harvaesinevaid eesnimed, millel on vähemalt viis kandjat (Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmä 7.8.2019)

<p>Tüdrukute nimed: Aamurusko ('koidupuna'), Ainoa ('ainuke'), Airut ('sõnumitooja'), Auma ('aun'), Hallatar ('öökül'm' + -tar), Havu ('okaspuu oks'), Katve ('vari'), Kaunokki ('jumikas (rohttaim)'), Kesä ('suvi'), Kesätuuli ('suvetuul'), Kevätuuli ('kevadtul'), Kristalli ('kristall'), Kultakukka ('kuldõis, -lill'), Kuutammo ('kuuvalgus'), Kyynele ('pisar'), Käpy ('käbi'), Laulu ('laul; luuletus'), Lillukka ('lillakas, linnumari (rohttaim)'), Lumitähhti ('lumeräitsakas'), Meritähhti ('meritähht'), Myrtti ('mirt'), Odelma ('ädal'), Ora ('okas'), Otavatar ('Suur Vanker' + -tar), Piltti ('väikelaps'), Pippuriina ('pipar' + -iina), Pisara ('piisk'), Puro ('oja'), Päivänkukka ('päevaõis'), Saarni ('saar (puu)'), Sade-Helmi ('vihmapiiisk'), Sadelma ('vihm' + -lma), Sumu ('udu'), Tammi ('tamm'), Timotei ('timut'), Tuuletar ('tuul' + -tar), Typy ('tirts'), Tyrsky ('murdlaine'), Untuva ('udusulg; ebe'), Valotar ('valgus' + -tar), Viesti ('sõnum')</p>
<hr/> <p>Poiste nimed: Ahma ('kaljukass'), Alku ('algus'), Ihanto ('eeskuju; ideaal'), Jalava ('jalakas'), Jyväs ('tera' + -s), Jysky ('kõma'), Kytö ('kütisemaa'), Lieto ('lahke, malbe'), Loisto ('hiilgus, vägevus'), Luja ('tugev, kindel'), Mahti ('võim, vägi'), Metsänpoika ('metsa poeg'), Myytti ('müüt'), Naava ('habesamblik'), Orpo ('orb; üksik'), Puro ('oja'), Raju ('tugev'), Riemu ('rõõm'), Routa ('kelts'), Ruuti ('püssirohi'), Silmu ('pung'), Susi ('hunt'), Sävel ('heli; viis'), Tahko ('käi'), Teho ('võimsus; jõud'), Tähti ('täht'), Tähtivalo ('tähevalgus'), Unho ('unustus'), Utujoutsu ('udu' + 'vibu, amb'), Uurto ('uure; vagu'), Valmis ('valmis'), Veijari ('vigurivänt')</p> <hr/>

Uusi eesnimed luuakse ka teiste nimede eeskujul. Kui olemasolevate nimede seas esinevad näiteks esmalt naisenimed *Reeta* ja *Reetta*, siis nende järgi on loodud sellised uued nimed, nagu *Eeta*, *Meetta*, *Neeta*, *Neetta*, *Peeta* ja *Peetta*. Samamoodi on *nja*-lõpuliste naisenimede, näiteks *Anja*, *Sonja* ja *Tanja*, kõrval tulnud kasutusse sellised uued nimed kui *Henja*, *Inja*, *Lenja*, *Manja*, *Menja*, *Minja*, *Renja*, *Vinja* ja *Venja*. Uusi nimed on saadud ka tuletamise teel. Sellel sajandil populaarsest nimest *Lumi* on tuletatud uued naisenimed, nagu *Lumia*, *Lumiella*, *Lumilla*, *Lumina*, *Luminia* ja *Luminka*. Mehenimede puhul on selline nimemoodustus palju harvem. (Saarelma-Paukkala 2012: 61–62)

5. Omakeelsed nimed eestlaste eesnimistus 20. ja 21. sajandil

Eestis oli eestipäraste naisenimede kõrgaeg 1930.–1940. aastatel, mil oli ka nimede eestistamise kõrgaeg. Ehkki eesnimedes eestistamine oluliselt ei kajastunud ning neid muudeti perekonnanimedega võrreldes vähe, siis kajastub eestipärasuse taotlus just eesnimede andmisel. Eestlaste eesnimede kasutust käsitletud uurimuse materjali põhjal (Hussar 1998, uuritud ajavahemik 1930–1990) omakeelsete nimede osakaalu arvutades selgub, et tüdrukutest sai 1930.–1940ndatel ligi 45% eestipärase nime. Nagu eespool mainitud, jõudis omakeelsus mehenimede kasutusse oluliselt hiljem, kuid oli 1930. aastaks jõudnud märkimisväärse veerandini sündinutest. Kui naisenimedes hakkas eestipärasus seejärel taanduma, siis eestipäraste mehenimede osakaal jätkas kasvamist ning jõudis 1960. aastal tippphetkeni kolmandikuga sel aastal sündinud poistest. Eestipärasus ongi enam omane olnud naisenimede kasutusele. 1960. aastal saavutati parasjagu tasakaalupunkt, kui tüdrukutest sai eestipärase nime (juba langustendentsis) üle 36% ja poistest (kõrghetk) 34%. Omakeelsete nimede kasutust toetas kasvav huvi laennimede vastu. Aastal 1940 sai nime omakeelseks peetud nimede või laennimede hulgast ligi 80% lastest. 1990. aastal sai omakeelse nime 7% tüdrukutest ja üle 15% poistest, laennime sai üle 30% tüdrukutest ja üle 35% poistest. Ülejäänud olid nimed võõrapärasel kujul või teatud meeliselementidega kombineeritud nimed.

Aastal 1995 elus olnute kõige tavalisemad nimed on tookordse Riigi-arvutuskeskuse rahvastikuregistri väljavõtte järgi esitatud tabelis 5.

Tabel 5. Kõige populaarsemad eestlaste eesnimed Eestis 1995. a elus olnute nimede põhjal (Hussar 1998: lisa 1)

Naiste nimed	Meeste nimed
1. Linda	1. Jüri
2. Aino	2. Rein
3. Tiina	3. Jaan
4. Sirje	4. Andres
5. Anne	5. Toomas
6. Tiiu	6. Peeter
7. Leida	7. Margus
8. Katrin	8. Ants
9. Ülle	9. Vello
10. Ene	10. Urmas

Aastal 2019 elus olevate isikute nimede edetabel on mõnevõrra erinev (vt tabel 6) (<https://www.stat.ee/public/apps/nimed/TOP>). (Andmestik ei võimalda vahet teha rahvuse ega emakeele järgi. Välja on jäetud nimed, mille kandjad on ülekaalukalt muust rahvusest; aluseks Hussar 1998 materjal, kus oli võimalik rahvuse järgi vahet teha.)

Naisenimedest on omakeelsetena tõlgendatavaid nimesid päris mitu: *Sirje, Ülle, Ene, Merike*. *Evet* on Mägiste (1929: 8) esitlenud tehisinimena ning viidanud vадja vastele, kuid nimi esineb ka rahvusvahelises tarvituses. Mehenimede poole pealt esindavad omakeelseid nimesid *Urmas, Tarmo, Meelis, Raivo*. Kuna praeguses nimekasutuses on varieeruvust rohkem, domineerivad selles loetelus 1950.–1970. aastate populaarsemad nimed, kui eelisnimede osakaal üldisest nimepanekust aasta lõikes oli suurem (vrd Hussar 1998). Peale eestikeelsete on enamjaolt tegemist vanade, ammu omaks peetud laennimedega (naisenimed *Tiina, Anne, Tiiu, Maie, Piret, Riina, Kadri, Anu, Mare, Malle*; mehenimed *Andres, Toomas, Jüri, Margus, Rein, Jaan, Kristjan, Peeter, Indrek, Priit, Sander, Andrus*). Ülejäänud nimed on uuemad laenud (naisenimed *Katrin, Anneli, Kristi, Laura, Marika*; mehenimed *Martin, Aivar, Marko, Mati*).

Tabel 6. Populaarsemad nimed 2019. aastal elus olevate eestlaste seas (Statistikaameti nimede statistika)

Naiste nimed		Meeste nimed	
1. Tiina	5435	1. Andres	6544
2. Katrin	5325	2. Martin	6512
3. Sirje	5169	3. Toomas	5709
4. Anne	5115	4. Jüri	5303
5. Tiiu	4475	5. Margus	5247
6. Ülle	4364	6. Rein	4907
7. Ene	4086	7. Jaan	4499
8. Maie	3508	8. Kristjan	4433
9. Piret	3492	9. Urmas	4348
10. Anneli	3425	10. Aivar	4223
11. Riina	3405	11. Peeter	3967
12. Kadri	3275	12. Marko	3889
13. Kristi	3248	13. Tarmo	3718

Naiste nimed		Meeste nimed	
14. Merike	3221	14. Indrek	3540
15. Anu	3202	15. Priit	3536
16. Laura	3168	16. Mati	3451
17. Marika	3158	17. Meelis	3431
18. Mare	3142	18. Raivo	3342
19. Eve	3033	19. Sander	3265
20. Malle	3014	20. Andrus	3215

Praegusaegsetest populaarsematest nimedest³ (vt tabel 7) võib teatud ettevaatusega omakeelseks lugeda *Lenna*, mida võib siduda sõnaga *lendama*, ent mida on esitatud ka *Leonarda* variandina. Ehkki viimastel aastatel on huvi omakeelsete nimede vastu järjest kasvanud ning vanemad silmanähtavalt otsivad ja katsetavad uute omakeelsete nimedega, siis üldpildis paistavad silma rahvusvahelised nimed, mitmed neist sellised, mis on populaarsed ka mujal maailmas. Omakeelse nimena tõlgendatavatest on esiviiekümnes veel *Mirtel* (13.–14.) ja *Linda* (50.–52.). Kümne esinemiskorra piiri ületavad *Säde*, *Roosi*, *Iiris*. Poiste nimedes on uusi omakeelseid nimesid napimalt näha. Esiviiekümnes pole ühtki säärast, üle kümne korra on antud nime *Uku*.

Eesti nimekasutust on pikka aega iseloomustanud nimevariantide rohkus ning ainulaadsete nimede rohkus ja nende suur osakaal nimeandmisel. Ka neil aastatel, kui kaksiknimede panek oli keelatud või piiratud (II maailmasõja järgsed aastad, vt lähemalt Hussar 1998: 103–126), st peaaegu kõik lapsed said ühe nime, ulatus vastava aasta unikaalnimede osakaal üle 10%, tüdrukutel isegi ligi 15%-ni (Hussar 1998: 70). Aastal 2018 sai ainulaadse üksiknime 7,5% poistest (kui kaasa arvata kaksiknimedes esinenud selle aasta unikaalnimed, siis ulatub osakaal 10,6%-ni) ja 10,3% tüdrukutest (koos unikaalsete kaksiknimede komponentidega 14,8% tüdrukutest).

³ Eesti viimaste aastate ülevaade tugineb rahvastikuregistri iga-aastastele väljavõtetele, mis sisaldavad kõigi Eestis registreeritud sündinute eesnimesid.

Tabel 7. Kõige populaarsemad eesnimed Eestis 2018. aastal (v.a nimed, mida on antud ülekaalus muust rahvusest lastele)

Tüdrukute nimed			Poiste nimed		
1.	Sofia	104	1.	Robin	83
2.	Mia	79	2.	Oliver	78
3.	Lenna	65	3.	Mattias	73
4.	Maria	60	4.	Rasmus	72
5.–6	Emma Emily	57	5.–6.	Sebastian Kristofer	67
7.	Saskia	56	7.–8.	Karl Robert	65
8.–10.	Nora Eliise Emilia	52	9.	Henri	64
			10.–11.	Hugo Aron	62

Kui vaadata nimesid lähemalt, siis unikaalseks võib nimi konkreetsel aastal osutada seetõttu, et on moest ees või taga, eriti on põhjuseks aga eestlaste lembus uute nimede ja nimevariantide vastu – nimede kerge laenamine, meelepärase nime muutmine kasvõi ühe tähe võrra, parasjagu moes olevate liidete või häälikuühendite lisamine nimesse jne. (Vrd nt *Aneta, Anete, Annetta, Annete, Annetta, Annette, Anetta, Anette* jne; *ai* kordumine: *Aili, Aile, Aila; Maire, Mairi, Mairit; Kairi, Kaire, Kairit, Kaira; Airi, Aire, Aira; Kaili, Kaile, Kaila; Aive, Aivi; Aigi, Aige, Aiga; Aiki, Aike; Aide, Aidi* jne.) Samamoodi on üks allikaid uute nimede saamiseks eesti keele sõnavara.

Viimastel aastatel on huvi omakeelsete nimede vastu suurenenud ning ehkki neid ei leidu edetabelis, on nende osa selgelt kasvanud. Nende hulgas on enamjaolt väheste esinemiskordadega möödunud sajandil moes olnud omakeelsed nimed (näited viimastest aastatest, sh kaksiknimedes esinenud nimed): *Aasa, Eha, Endla, Ere, Hele, Helin, Helmi, Hiie, Lagle, Laine, Leelo, Lille, Lilli, Linda, Luule, Maimu, Salme, Virve, Õnne; Endel, Kalev, Kalju, Koit, Kuldar, Meelis, Neeme, Veli, Ülo*. Neist *Linda* puhul võib arvata, et eestiliku tausta kõrval tuleb samavõrra arvesse nime rahvusvaheline tuntus. Lisaks sellele on tarvisse ilmunud kas päris uusi või varem harvemalt kasutatust leidnud nimed: *Ehe, Hõbe, Iris, Ingel, Jasmiin, Jasmin, Kirsi, Kirsika,*

Käbi, Lill, Lilleriin, Lumi, Lumili, Meiu, Mirt, Moon, Mooni, Murel, Pihel, Pihla, Piibe, Päike, Pärl, Pärle, Pärli, Pääsu, Roos, Roosi, Sadu, Sine, Sirel, Sireli, Sirelin, Sume, Suvi, Säde, Sädeli, Sära, Tuule, Tuuli, Tuuliki, Tähe, Tähte, Tähti, Ülane; Maru, Hunt, Kaaren, Kahro, Kaur, Kauri, Kauro, Kiur, Kutt, Kõu, Mehis, Torm, Tormi, Vihur, Väiko, Uko, Uku.

Ka selles loetelus on nimesid, mille puhul nende rahvusvaheline taust arvesse tuleb: *Iris, Jasmin, Roosi* (< *Rosalie*). Taoliste nimede puhul tuleb ühelt poolt arvestada, et nende kasutusse tulekut on mõjutanud teiste maade mood – nt *Jazmin* on populaarne naisenimi Ungaris (Saarelma-Paukkala 2017: 196) –, ent vanemate jaoks võib sama oluline olla, et nimel on läbipaistev tähendus.

6. Soomlaste ja eestlaste omakeelsete eesnimede kasutuse muutumine

Soomes ja Eestis toimus 19. sajandi II poolel oluline muutus, kui rahvusvaheliste nimede kõrval tulid kasutusele omakeelsed nimed. Samalaadsed muutused toimusid ka paljudes teistes Euroopa maades (Leibring 2016: 208–209, vt ka Hussar ja Rüütmaa 2018) ning eeskätt oli see seotud rahvusliku eneseteadvuse tõusuga. Mõlema maa kohta tuleb märkida, et omakeelsete nimede tipphetk sel ajal langeb kokku perekonnanimede omakeelseks muutmise protsessiga.

Kahe maa võrdluses saab nentida järgmist. Omakeelseid nimesid silmas pidades võib öelda, et alates 19. sajandi lõpust on Soome kogu aeg Eestist ajaliselt ees. See saab alguse omakeelsete nimede levimisega 19. sajandil, kui Soomes sai juba sajandi lõpukümnenditel ligikaudu kümnendik lastest omakeelse nime. Eestis kasvas 19.–20. sajandi vahetuseks huvi omakeelsete nimede vastu sedavõrd, et tüdrukutest sai mõnes piirkonnas umbes kümnendik eestipärase nime, ent poistest veel alles üksikud. Selle järel kasvas omakeelsete nimede osakaal Soomes jätkuvalt, kõrgajaks võib pidada 1930.–1940. aastaid, kui umbes kolmandik lastest said soomepärase nime, tüdrukud pisut sagedamini kui poisid. Eestis jääb samasse aega omakeelsete naisenimede kõrgaeg, kui ligi pooled tüdrukutest said omakeelse nime. Mehenimede puhul jõudis Eestis omakeelsete nimede osakaal tipuni alles sõja järel, 1960. aastatel, kui kolmandik poistest sai eestipärase nime; tüdrukute

nimemoes olid omakeelsed nimed selleks ajaks juba taandumas, ent moodustasid siiski samuti üle kolmandiku eesti tüdrukutele antud nimedest. Ka praegu, 21. sajandi esimestel kümnenditel on omakeelsed nimed Soomes juba mõnda aega edetabelis olnud. Eestis on märgata mõningat huvi sisult läbipaistvate, eestikeelsete nimede vastu, ent neid pannakse lastele oluliselt vähem.

Kui 19. sajandil saab Eesti puhul nimede omakeelestumisel rääkida Soome (Henno 2001: 73, 75) ja ka teiste, kaugemate maade eeskujust (vt ka Hussar ja Rüütmaa 2018), siis praegusaegse Eesti nimekasutusest, sh omakeelsete nimede taaslevikust, rääkides tuleb arvesse pigem nimemoe teatud tsüklilisus – paarikümne-kolmekümne aasta järel võib täheldada nimemoe põhimõttelisemat suunamuutust ning see aeg on Eestis kätte jõudnud nüüd.

Nii Soomes kui ka Eestis saab täheldada, et omakeelsed nimed on tulnud käibele tänapäevale omase nimemoenähtusena – esmalt muutub naisenimede mood ning seejärel mehenimede mood. Eestis on mehenimede mood ajaliselt rohkem maas, hilisem, Soomes ühtlustub kiiremini.

Lisaks ajalisele vahele joonistub uus nimemood Eestis naisenimede seas – eesti mehenimed on traditsioonilisemad – palju selgemini välja: uue moe nimede osakaal on suurem ning ka erinevaid nimesid on rohkem. Ilmekas näide on siinkohal omakeelsete naisenimede osakaalu ulatumine 45 protsendini 1930.–1940. aastatel, st peaaegu pooled tüdrukutest said nime, mida nende vanavanemate põlvkond veel ei olnud kuulnudki.

Soomele ja Eestile on mõlemale omane teatud mallide, meelepärase nimeelementide kordamine ja nende põhjal uute, analoogsete nimede loomine. Omakeelsete nimede seisukohalt tuleb esile tuua, et uue nime/tüve sobivaks tunnistamise mõõdupuuks on mitmel puhul see, kui nimest hakatakse variante looma, uusi nimesid vanadega kombineerima, neile liiteid lisama jne. Nii soome kui ka eesti uusimate näidete hulka kuuluvad nime *Lumi* variandid: soome *Lumia*, *Lumiella*, *Lumilla*, *Lumina*, *Luminia* ja *Luminka* kõrvale saab eesti viimaste aastate kasutusest tuua *Lumel*, *Lumia*, *Lumilee*, *Lumili*, *Lumiliis*, *Lumi-Mari*. Uute variantide tekkimisega tunnistatakse nimi lõplikult omaks ja eesnimistu loomulikuks osaks, sõnast on saanud nimi.

Mõlemal maal tuleb arvesse ka üha enam see, et nimeandmine on muutunud järjest isikupärasemaks, nime individualiseeriv roll on

järjest olulisem, taotletakse erilisust ning selleks annavad omakeelsed nimed rohkesti võimalusi. Omakeelsed nimed annavad lapsele ainulaadset nime valides tänapäeva lapsevanemale võimaluse oma loovust väljendada. Siinkohal tuleb märkida, et kui Soomes on unikaalnime saanud laste osakaal just viimastel kümnenditel suurenenud, siis eesti nimekasutust on see juba pikemat aega iseloomustanud (Hussar 1998: 69–70). Seejuures peab nimetama, et Soomes on hetkel unikaalsuse/isikupärasuse allikas just omakeelsed nimed, Eestis on unikaalnime saajate osakaal suurem, aga unikaalsus saavutatakse rohkete erinevate variantide ja kirja-piltidega (vrd eespool toodud *Anete* näide).

Huvitav on veel märkida, et kui soome edetabelisse on lisaks uutele nimedele taas jõudnud nimed, mis olid moes ka omakeelsete nimede kõrgajal 120 aastat tagasi (nt *Aino*, *Helmi*, *Väinö*), siis Eestis selliseid näiteid ei ole ega tundu lisanduvat. Ainsana on *Linda* esiviiekümne piirimail, edukamad on olnud päris uued nimed.

Sarnasusi leidub ka omakeelsete nimede pruuki tulekus, levikus ning nende loomisviisides.

Mõlemal maal on olulist rolli mänginud oma maa esimesed haritlased, kes keelehuvi on laiema maailmateadmise-ga ühendanud ning omakeelseid nimesid soovitava asunud, sageli eeskujuna samalaadseid nimesid oma lastele andes. Kui varem saadi uued nimed sageli kõrgema klassi esindajatelt, siis nüüd olid olulisemad haridus ja lugemus. Uusi nimesid levitati uuenduslikes kalendrites (tähtraamatutes), nimed said elavaks eepose ning üha enam ilukirjanduse vahendusel.

19. sajandil on uue nimevara loomisel kasutatud samu võtteid: vanades dokumentides leiduvad paganusaegsed nimed; nimed rahvaluulest, mütoloogiast; tehisnimed, mis tuginesid kohanimedes leiduvatele tüvedele või kasutasid tähenduselt ja struktuurilt sobivaid tavaliisi tüvesid; tõlkenimed. Mõningate nimede puhul on keeruline öelda, kas neid tuleks pigem vaadelda kui mõne rahvusvahelise nime varianti või tõlgendada omakeelse nimena. Eestis soovitati laenata nimesid lähisugulaskeeltest ning soovitusnimestikesse jõudsid eeskätt soome nimed, millest *Helmi* ja *Aino* osutusid just esimestena populaarsemateks, hiljem lisandus ka mehenimesid, nagu *Väino* või *Aare*. Laenamine on olnud vastastikune. Ka Eestist Soome on laenatud mõned eesti nimed, näiteks naisenimi *Virve* ja mehenimi *Sulevi*, mis on mõlemad jõudnud ka soome nimepäevakalendrisse.

19.–20. sajandil toimunud nimeuuendus on ilmselt mõjutanud ka edaspidi eestlaste ja soomlaste nimekasutust. Mõlemas keeles leidub rohkesti näiteid selle kohta, kuidas teatud meelepäraseid struktuure, häälikute kombinatsioone või nimeelemente olemasolevate nimede eeskujul kasutama hakatakse ning ka täiesti uutes omaloomingulistest nimedes korratakse.

7. Kokkuvõte

Rahvusliku ärkamise mõjul muutus nii Soomes kui ka Eestis rahvuspäraseks ja omakeelseks ka eesnimistu.

Soomes hakkasid soomepäraseid nimed levima 19. sajandi II poolel, Eestis sajandi lõpus. Soomet on Eesti otseseks eeskujuks peetud ning seda kinnitab omakeelsete nimede levik – eestlased on soomlastelt nimesid laenanud; ka ajaliselt toimusid muutused paarkümmend aastat hiljem ning samasugune ajaline nihe on säilinud ka nüüd, kui omakeelsed nimed Soomes 21. sajandi alguses moodi tulid ja eesti nimekasutuses omakeelsed nimed alles nimekasutuses kohta otsivad.

Kui ajaliselt olid soomlased eestlastest ees, siis osakaalu poolest võib hinnata, et eesti lapsed on omakeelsete nimede kõrgajal (tüdrukud 1930ndatel ja poisid 1960ndatel) eestipäraseid nimesid sagedamini saanud, eriti just tüdrukud.

Uute nimede loomisel on mõlemal maal kasutatud samu võtteid, eeskujuga on saadud ristiusustamiseelsest nimekasutusest, nimesid on leitud rahvaluulest ning mütoloogiast, nimesid on tõlgitud ning loodud oma keele sobiva tähenduse ja struktuuriga sõnavara põhjal. Nimesid on ka vastastikku laenatud, eriti eestlased soomlastelt.

Nii oluline eesnimistu muutus on mõjutanud nii soomlaste kui ka eestlaste nimekasutust ka tänapäeval. Unikaalsete nimede osakaal on suur, eriti Eestis, ning eripärased nimed on tavalised. Mõlemal maal luuakse moenimedest erinevaid variante ning luuakse meelepärase struktuuri eeskujul juurde uusi nimesid.

Kui soome ja eesti omakeelsete nimede lugu pealkirjas viidatud nimedega kokku võtta, siis *Marja* võiks esindada neid nimesid, mida võib päritolult tõlgendada nii rahvusvahelise nimena kui ka omasõnale tugineva nimena, *Veikko* esindada uusi, kunstlikult loodud nimesid, *Sirje* olla näide nimede kohta, mis rahvaluule varamust leitud, ja *Aare*

sümboliseerida tähenduselt läbipaistvaid nimesid, mille eestlased – lisaks *Veikole* – soomlastelt laenanud on.

Aadressid

Minna Saarelma-Paukkala
Helsingin yliopisto
Yliopiston almanakkatoimisto
PL 14
00014 Helsingin yliopisto
E-post: minna.saarelma@helsinki.fi

Annika Hussar
Tallinna Ülikool
Narva mnt 25
10120 Tallinn
E-post: Annika.Hussar@tlu.ee

Arhiiviallikad

EAA.1284.1.560. EELK Vändra kogudus. Personaalraamat A–V. Iia (Vana-Vändra).
1866, 1877–1899, 1934.

Kirjandus

- Annus, Endel (2000) *Eesti kalendrikirjandus 1720–1900*. Tallinn: Eesti Akadeemiline Raamatukogu.
- Arjava, Hellevi (2005) *Alpiini ja Otteljaana: kangasniemeläisten etunimet 1684–1899*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Avoimen tiedon ja yhteentoimivuuden palvelu Avoindata.fi. Väestörekisterikeskuksen elossa olevien suomalaisten etunimiaineistot 7.8.2019. Saadaval internetis <<https://www.avoindata.fi/data/fi/dataset/none>>. Vaadatud 30.09.2019.
- Forsman, A. V. (1891) *Pakanuudenaikainen nimistö: tutkimuksia Suomen kansan persoonallisen nimistön alalla*. I. Suomi. Kirjoituksia isänmaallisista aineista. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Henno, Kairit (2001) „Emakeele Selts nime eestistamise käivitajana“. *Keel ja Kirjandus* 2, 73–79.
- Hussar, Annika (1998) *Eestlaste eesnimedest aastatel 1930–1990*. Magistritöö eesti keele alal. Tartu Ülikool.

- Hussar, Annika (2010) „Changes of Estonian first names in the 19th century“. Rmt. Maria Giovanna Arcamone et al., eds. *Nomi nel tempo e nello spazio*, IV. *Atti del XXII Congresso Internazionale di Scienze Onomastiche*. Pisa, 28 agosto - 4 settembre 2005, 193–200. (Nominatio. Collana di studi onomastici, 7. Serie Miscellanee.) Pisa: Edizioni ETS.
- Hussar, Annika (2012) „Muutused eesnimikasutuses XIX sajandil Martna ja Palamuse näitel“. *Emakeele Seltsi aastaraamat* 57, 35–59. <https://doi.org/10.3176/esa57.03>
- Hussar, Annika (2015) „Eestlaste eesnimed 1900. aastal“. *Emakeele Seltsi aastaraamat* 60, 51–73. <https://doi.org/10.3176/esa60.03>
- Hussar, Annika ja Tiina Rüütmaa (2018) „Omanimed eesti ja ungari kasutuses“. *Keelest ja kultuurist*, 44–65. (Philologia Estonica Tallinnensis, 3.) Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus. <https://doi.org/10.22601/PET.2018.03.02>
- Hämeen Sanomat* 17.6.1881. Saadaval Internetis <<https://digi.kansalliskirjasto.fi/etusivu>>, Kansalliskirjaston digitaalsed aineistot /Sanomalehdet. Vaadatud 14.10.2019.
- Kallas, Oskar (1910) „Uusi nimesid?“ *Sirvilauad 1911. Eesti Rahva Tähtsaamat*, 17–23. Tartu.
- Kallas, Oskar (1921) *Sadakakskümmend uut ristinime*. Tartu.
- Kiviniemi, Eero (1982) *Rakkaan lapsen monet nimet: suomalaisten etunimet ja nimenvalinta*. Espoo: Weilin+Göös.
- Kiviniemi, Eero (1998) „History of first names of Finnish origin“. Rmt. W. F. H. Nicolaisen, ed. *Proceedings of the XIXth international congress of onomastic sciences Aberdeen, August 4–11, 1996. Scope, perspectives and methods of onomastics*. Vol. 3, 212–217. Aberdeen: Department of English, University of Aberdeen.
- Kiviniemi, Eero (2006) *Suomalaisten etunimet*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1103. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Leibring, Katharina (2016) „Given names in European naming systems“. Rmt. Carole Hough, ed. *The Oxford handbook of names and naming*, 199–213. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199656431.013.51>
- Lempiäinen, Pentti (2004) *Suuri etunimikirja*. Kolmas, tarkistettu painos. Helsinki: WSOY.
- Maliniemi, Aarno (1947) „Henkilönnimet esihistoriallisena ja katolisena aikana“. Rmt. Hannes Teppo ja Kustaa Vilku, toim. *Etunimikirja*, 40–57. (Tietolipas, 5.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Must, Hildegard (1965) „Trends in Estonian name-giving from 1900 to 1945“. *Names: Journal of the American Name Society* 12, 42–51. <https://doi.org/10.1179/nam.1964.12.1.42>
- Mägiste, Julius (1929) *Eestipärased isikunimesid*. (Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetised, 18.) Tartu: Akadeemiline Emakeele Selts.
- Mägiste, Julius (1936) *Eestipärased eesnimesid*. (Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetised, 28.) Tartu: Akadeemiline Emakeele Selts.
- Paikkala, Sirkka (2004) *Se tavallinen Virtanen: suomalaisen sukunimikäytännön modernisoituminen*. (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia, 959.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Populaarsed eesnimed 2019. aasta 1. jaanuari seisuga. Statistikaameti koduleht. Saadaval Internetis <<https://www.stat.ee/public/apps/nimed/TOP>>. Vaadatud 14.10.2019.
- Rajandi, Edgar (1966) *Raamat nimedest*. Tallinn: Eesti Raamat.
- Rajandi, Edgar ja Helmut Tarand (1970) „Eesti eesnimedest Mats Tõnissoni tähtsamatutes“. *Emakeele Seltsi aastaraamat* 16, 125–141.
- Rajandi, Edgar ja H. Toom (1963) „Tiiu ja Tiit“. *Keel ja Kirjandus* 7, 435–436.
- Raunamaa, Jaakko (2019) „Pre-Christian Finnic anthroponyms in Finnish village names“. *Onomastica Uralica* 12, 121–135.
- Roos, Eduard (1961) „Eesti muistseist isikunimedest“. *Keel ja Kirjandus* 6, 341–352.
- Roos, Eduard (1962) „Eesti eesnimede ajaloost XIX ja XX sajandi vahetusel“. *Keel ja Kirjandus* 7, 412–421.
- Roos, Eduard (1976) „Eesti muistsed liitvälised ja tuletuslikud isikunimed“. *Keel, mida me uurime*, 120–130. Tallinn: Valgus.
- Rootsmäe, Lemming (1969) „Võnnu kihelkonna isikunimed XVIII sajandil“. *Keel ja Kirjandus* 10, 623–624.
- Rätsep, Huno (2002) „Alamsaksa päritolu eesnimedest“. *Sõnaloo raamat*, 137–142. Tartu: Ilmamaa.
- Saarelma-Paukkala, Minna (2012) „Nimenannon yksilöllistyminen ja nimipäiväperinne“. *Yliopiston nimipäiväalmanakka 2013*, 58–65. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Saarelma-Paukkala, Minna (2017) *Etunimikirja: suomalaiset nimitrendit 2000-luvulla*. (Kirjokansi, 135.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Saarikivi, Janne (2007) „Finnic personal names on Novgorod birch bark documents“. Rmt. Juhani Nuorluoto, toim. *Topics on the ethnic, linguistic and cultural making of the Russian North*. (Slavica Helsingiensia. 32.) Helsinki.
- Sakki, toim. (1865) *Siwä. Kauno-annakka*. Turku: O. W. Wilén'in ja Kumpp. kirjapaino.
- Sanomia Turusta* no 13, 26.3.1856. Saadaval Internetis <<https://digi.kansalliskirjasto.fi/etusivu>>, Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot /Sanomalehdet. Vaadatud 14.10.2019.
- von Schrowe, Mauno, toim. (1951) *Sukukirja von Schrowe: 300-vuotissukujuhlan johdosta 24.6.1950*. Vammala: Tyrvään kirjapaino Oy.
- Stoebke, Detlef-Eckhard (1964) *Die alten ostseefinnischen Personennamen im Rahmen eines urfinnischen Namensystems*. (Nord- und osteuropäische Geschichtsstudien, 4.) Hamburg: Leibnitz-Verlag.
- Vilkuna, Kustaa (1960) *Oma nimi ja lapsen nimi: tietoja etunimistämme*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Väestörekisterikeskuksen väestöjärjestelmän nimitiedot vuoteen 2018 asti. Saadud Helsingi ülikooli uurimistöde jaoks Soome rahvastikuregistrikeskusest.

Abstract. Minna Saarelma-Paukkala and Annika Hussar: Names of native origin in Estonia and Finland from the 19th century to today. A significant change occurred in Finland and Estonia in the second half of the 19th century: given names of native origin were taken into use in addition to international names. Similar changes occurred in many other European countries in connection with the rise in national consciousness. Similar techniques were used in the creation of new names: heathen names in old documents; names from the folklore and mythology; artificially created names; names were translated. There are names which can be interpreted as versions of international names as well as names of native origin. In Estonia, it was recommended to borrow names from closely related languages and Finnish names were primarily borrowed. The Finns have borrowed some Estonian names. The spread of new names was facilitated by their introduction in calendars, their occurrence in the epos and fiction. As of the end of the 19th century, Finland has been ahead of Estonia in terms of time. Already in the last decades of the 19th century, approximately one tenth of children were given names of native origin in Finland. The peak years arrived in the 1930s–1940s when about one third of children were given characteristically Finnish names, girls more often than boys. In Estonia, the peak of female names of native origin occurred at the same time, approximately half of the girls were given names of native origin. Today, naming has become more and more individual, and names of native origin provide plenty of opportunities. In Finland, precisely the names of native origin constitute the source of uniqueness at the moment. In Estonia, the share of persons with unique names has been higher for a longer period of time, but on the account of many versions and spellings. Innovation in names in the 19th–20th centuries has had continuous impact on the use of names by Estonians and Finns. Both languages are full of examples of how certain agreeable structures, sound combinations or name elements will be repeated and reiterated in new names of individual creation.

Keywords: onomastics, given names, native names, Finnish, Estonian